

LIJST VAN VRAGEN

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de Minister van Defensie over het Jaarverslag Ministerie van Defensie 2016 (Kamerstuk 34 725 X, nr. 1).

De fungerend voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De griffier van de commissie,
De Lange

Nr	Vraag
1	Klopt het dat u met de aanpassingen ten opzichte van de geplande investeringen in 2016, die «noodzakelijk» waren om het totaal aan investeringsbehoeften binnen de financiële kaders te brengen, een nóg grotere boeggolf aan investeringen creëert dan de reeds bestaande? Klopt het dat deze boeggolf alleen maar oplosbaar is door projecten te schrappen, te verkleinen, nog verder in de tijd te verplaatsen of door middel van extra budget? Welke aanvullende maatregelen neemt u om verdere groei van deze boeggolf te voorkomen teneinde noodzakelijke vervangingsinvesteringen tijdig te kunnen laten starten?
2	Uit Hoofdstuk 4 blijkt dat slechts een deel van de eenheden operationeel gereed is. In Bijlage 8 (p. 142) wordt gesteld wat betreft de eerste hoofdtak dat deze doelstelling uitgaat van de inzet van alle beschikbare middelen en dat Defensie in 2016 met beperkingen aan deze inzetbaarheidsdoelstelling heeft kunnen voldoen. Welke beperkingen betreft dit? Welke risico's brengen deze beperkingen met zich mee? Hoe lang blijft deze situatie nog voortbestaan?
3	Hoeveel persberichten zijn er door het Ministerie van Defensie in 2016 verstuurd?
4	Op welke wijze is de doelstelling uit de begroting 2016 ingevuld om de IT te versterken als onderdeel van de operationele aansturing en de ondersteuning van de krijgsmacht? Hoeveel extra IT-ers heeft Defensie aangetrokken met de aanvullende middelen?
5	Op welke wijze is in 2016 de doelstelling uit de begroting 2016 om de interne controlfunctie te versterken ingevuld?
6	Is het volledige in 2016 toegevoegde budget voor de versterking van de basisgereedheid aan het beoogde doel besteed? Zo nee, waaraan is het geld dan wel besteed?
7	Kunt u inzicht geven waar de additionele middelen ter versterking van de basisgereedheid (€ 90 miljoen) voor 2016 aan zijn besteed, onderverdeeld in versterking van de materiële gereedheid, versterking van de personele gereedheid, geoefendheid, ondersteuning en Very High Readiness Joint Task Force (VJTF)?
8	Hebben de veroudering en onderhoud van B/C systemen en de materiële gereedheid van oudere wapensystemen in 2016 tot onvoorziene hogere onderhoudskosten geleid? Zo ja, hoeveel hoger in 2016 en wat is de prognose voor de komende jaren?
9	Kunt u inzichtelijk maken hoe het met de instroom van lastig te werven categorieën personeel is gesteld? Worden tekorten op dit gebied ingelopen? U wordt verzocht u beantwoording te staven met cijfers.
10	Welke mogelijkheden ziet u om de investeringsquote omhoog te brengen tot 20% conform de NAVO-richtlijn? Hoe groot acht u de kans dat de doelstelling voor 2017 daadwerkelijk gehaald gaat worden, gezien het beeld van de afgelopen jaren waarin doelstellingen niet zijn gehaald? En hoe groot acht u de kans dat de 20 procent wordt bereikt in de komende jaren? U wordt verzocht uw beantwoording van een toelichting te voorzien.
11	Wat zijn de concrete, praktische, effecten van het niet behalen van het investeringsbudget van 20% conform de NAVO-richtlijn sinds 2010 voor de inzetgereedheid van eenheden? U wordt verzocht uw beantwoording van een toelichting te voorzien.
12	Waarom wordt, met het huidige nationale dreigingsniveau en instabiele wereldbeeld, de islam niet een keer in het jaarverslag genoemd?

- 13 Kunt u per krijgsmachteenheid aangeven welke materiële onderdelen de komende vijf jaren vervangen moeten worden? En de komende tien jaar? Welke kosten zijn daarmee gemoeid?
- 14 Welke beperkingen heeft de krijgsmacht ten aanzien van de eerste hoofdtaak? Hoe verklaart u dat de eenheden niet kunnen worden ingezet voor taken in het kader van de tweede hoofdtaak (vaak relatief laag in het geweldsspectrum) en wel voor de eerste hoofdtaak (in het hoogste deel van het geweldsspectrum)? Kunt u aangeven welke risico's dit met zich meebrengt, een en ander ook in relatie met de stelling op blz. 143 met betrekking tot de beperkte inzetbaarheid voor de tweede hoofdtaak dat de beperkingen vooral gerelateerd zijn aan «bepaalde (en vooral hoge) dreigingsniveaus»?
- 15 Welke financiële verhouding hanteert u bij de uitgaven tussen de strijdkrachten? Hoe was die verhouding de afgelopen vijf jaar. Wat is voor u de ideale verhouding?
- 16 Kunt u aangeven welke landen voorop lopen op defensiesamenwerking en welke landen daar binnen de EU minder hard aan trekken?
- 17 Is de € 870 miljoen, die tot 2020 olopend aan de defensiebegroting zal worden toegevoegd, toereikend om de basisgereedheid volledig op orde te brengen?
- 18 Bent u geslaagd in uw doelstellingen van de nota «In het belang van Nederland» uit 2013 (Kamerstuk 33 763, nr. 1) om duurzaam evenwicht aan te brengen tussen middelen en ambities en daarmee een stabiel fundament te leggen onder de toekomst van de krijgsmacht? Zo nee, hoe groot is de kloof tussen middelen en ambities in de afgelopen jaren geworden?
- 19 Aangezien u aangeeft dat het op orde brengen van de basisgereedheid mede zal afhangen van de inzet van eenheden, zal u dan, tot de basisgereedheid is hersteld, zo terughoudend mogelijk zijn bij de inzet voor missies?
- 20 Wat betreft de materiële gereedheid stelt u dat de bemerkingen van de Algemene Rekenkamer (hierna: AR) over de logistieke keten hebben geleid tot verbetering van de leverbetrouwbaarheid van reservedelen, voorraden en brandstoffen. Kunt u aangeven hoe en in welke mate de gereedheid en inzetbaarheid van de eenheden hierdoor zijn verbeterd?
- 21 Wanneer zullen de leverbetrouwbaarheid van goedkope reserveonderdelen en de voorraadbeschikbaarheid weer 100 procent zijn?
- 22 Hoe hoog was het percentage van de leverbetrouwbaarheid van duurdere/grotere reserveonderdelen in 2015 en 2016?
- 23 Is de genoemde leverbetrouwbaarheid een gemiddelde van alle krijgsmachtonderdelen? Kunt u de leverbetrouwbaarheid en de materiële reserves schematisch en per defensieonderdeel uiteenzetten?
- 24 Kunt u per krijgsmachtonderdeel specifiek dan reeds op pagina 12 van het jaarverslag is gedaan, uitsplitsen op welke wijze de € 79 miljoen voor de basisgereedheid precies is ingezet?
- 25 Welke aanvullende financiële maatregelen zijn nodig om de benodigde vervangingsinvesteringen te realiseren ten behoeve van de gereedheid op langere termijn?

- 26 Hoe staat het met de geoefendheid voor het optreden tegen reguliere eenheden in een groot conflict? Is het juist wat de Gezamenlijke Officieren Verenigingen beweren («Landmacht oefent met »oude zool», Telegraaf, 1 mei 2017) dat er niet alleen een tekort is aan belangrijk en ondersteunend materiaal, maar dat de geoefendheid om op het hoogste geweldsniveau tegen reguliere eenheden op te treden ernstig te kort schiet? Moet dit niet eerst op peil gebracht worden voordat weer aan missies wordt deelgenomen?
- 27 Kunt u de ambities, die er voor 2016 waren voor het herstel van de generieke geoefendheid, nader toelichten en concretiseren? In welke mate heeft u deze ambities kunnen verwezenlijken met de uitgevoerde oefeningen?
- 28 U noemt een toename van de personele gereedheid bij de Koninklijke Marechaussee (KMar). Hoe zit het bij de andere defensieonderdelen?
- 29 Hoe geeft u inhoud aan de oproep van de Europese Raad van 15 december 2016 dat Europa meer verantwoordelijkheid moet nemen voor haar eigen veiligheid en dat de lidstaten hiertoe, rekening houdend met nationale omstandigheden en juridische verplichtingen, voldoende middelen vrij moeten maken? Zo ja, hoe dan? Vindt u dat u hieraan voldoende invulling geeft?
- 30 Kunt u een schatting geven van hoeveel het zou kosten als Nederland nu besluit de F-35 toch niet meer aan te schaffen?
- 31 Welke gevolgen heeft het later geleverd worden van het Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS)-systeem voor de toekomstige gebruikers daarvan?
- 32 Waarom licht u de vooruitgang wat betreft Air-to-Air Refueling (AAR) toe, als het gaat om de vooruitgang die het afgelopen jaar geboekt is op de vier belangrijkste capaciteitsontwikkelingsprogramma's die de Europese Raad is overeengekomen, maar gaat u niet in op Remotely Piloted Aircraft Systems (RPAS), Governmental Satellite Communication en Cyber Defence? Kunt u dit alsnog doen? Waaruit bestaat de vooruitgang op de andere gebieden?
- 33 Hoeveel panden, kantoren, (voormalige) kazernes, dienstwoningen enzovoorts uit de huisvestings- en vastgoedportefeuille van het Ministerie van Defensie, dus zowel objecten in eigendom als objecten die worden gehuurd, stonden in 2016 voor enige tijd, of het hele jaar, (deels) leeg?
- 34 Hoe vaak zijn medewerkers van het Ministerie van Defensie in 2016 doelwit geweest van een cyberaanval?
- 35 Hoeveel cyberaanvallen zijn in 2016 uitgevoerd op systemen en/of netwerken van het Ministerie van Defensie?
- 36 Heeft u in 2016 voldoende cyberprofessionals weten aan te trekken? Wat was de doelstelling en wat is het behaalde resultaat?
- 37 Wanneer gaat u voldoen aan de Europese norm om 2% van de Defensiebegroting te besteden aan R&D?
- 38 Kunt u exact aangeven wanneer Defensie over een operationeel Defensie Cyber Commando zal beschikken?
- 39 Hoeveel zou het kosten om het AOW-gat volledig, dus 100%, te compenseren voor alle medewerkers die hier mee kampen?
- 40 Zijn er al concrete effecten merkbaar van de samenwerking met regionale opleidingscentra en andere onderwijsinstellingen?
- 41 Hoeveel is er gebruik gemaakt van de 24 in 2016 aangestelde loopbaanbegeleiders?
- 42 Hoe verklaart u de daling van de vulling van militair personeel in 2016?
- 43 Hoe hoog is bedrag waarmee de kosten van het gedeeltelijk dichten van het AOW-gat binnen de defensiebegroting gedicht worden? Ten koste van welke andere uitgaven gaat dit?

- 44 Hoe rijmt u de daling van de vulling van militair personeel in 2016, voor het eerst in jaren, met de door u voorgenomen personeelsuitbreiding ter versterking van de basisgereedheid? Betekent dit dat op dit gebied de doelstellingen niet zijn gehaald?
- 45 Ziet u een verband tussen het uitblijven van een arbeidsvoorwaardenakkoord en de daling van de vulling van het militair personeel? Wat bent u bereid hieraan te doen? Bent u bereid bij de Voorjaarsnota een beroep te doen op het kabinet om meer geld ter beschikking te stellen ten behoeve van verbetering van de arbeidsvoorwaarden van het defensiepersoneel?
- 46 Wat gaat u doen om de jarenlange negatieve trend van hogere uitstroom dan instroom van personeel te keren, helemaal nu de economie aantrekt en de arbeidsmarkt krappere wordt? Welke onorthodoxe, meervoudige maatregelen bent u bereid te nemen?
- 47 Wat is de omvang van de extra kosten van de invoering van het Total-Force concept bij handhaving van de output van de krijgsmacht (aantal oefeningen, etc.)? Heeft u rekening gehouden met die extra kosten? Zo ja, hoe denkt u deze extra uitgaven te financieren?
- 48 Hoe realistisch is uw (eerder al met jaren uitgestelde) streven naar 100% vulling in 2021, als u de negatieve trend van hogere uitstroom dan instroom van personeel al jaren niet weet te keren?
- 49 Hoe gaat u voor het budgetjaar 2018 extra middelen verkrijgen om de exploitatietekorten van de operationele commando's op te heffen?
- 50 Kunt u de investering in de kennis en deskundigheid van medewerkers om met de nieuwe standaarden voor ramingen en risicoreserveringen te werken nader toelichten? Wat is de doelstelling, wat is het beoogde eindresultaat en wanneer is of wordt dit bereikt? Om wat voor kennis en deskundigheid gaat het en hoeveel mensen betreft het?
- 51 Klopt het, dat in weerwil van de door u opgesomde maatregelen ter versterking van de financiële duurzaamheid, de operationele commando's (opco's) nog steeds kampen met een exploitatietekort? Zo ja, hoe groot is dit, in hoeverre gaat de uitholling van de krijgsmacht door en wat gaat u hieraan nog in het begrotingsjaar 2017, dan wel in de begroting 2018 doen?
- 52 Kunt u nader toelichten waarom u bij de ontwikkeling naar een toekomstbestendige sturing op de bedrijfsvoering het realiseren van de inzetbaarheids- en gereedheidsdoelstellingen binnen de beschikbaar gestelde middelen voorop stelt? Waarom lijkt u de sturing uitsluitend te baseren op het beschikbare budget en noemt u de effectiviteit van de bedrijfsvoering en organisatie in het geheel niet? Bent u bereid in de besturing van de bedrijfsvoering meer aandacht te geven aan de effectiviteit van de organisatie? Zo ja op welke wijze wordt daaraan inhoud gegeven?
- 53 Welke kosten zijn tot op heden gemaakt voor de militaire bijdrage aan de strijd tegen ISIS in Irak en Syrië?
- 54 Hoe vaak zijn Nederlandse F-16's in 2016 boven Syrië en Irak ingezet en hoeveel burgerslachtoffers zijn daarbij gevallen?
- 55 Bent u bereid nog bij de Voorjaarsnota 2017 te voorzien in volledige prijsbijstelling, op basis van de door het CBS ontwikkelde prijsindex? Zo nee, waarom niet? Bent u in elk geval bereid zo snel mogelijk vervolgonderzoek in te stellen door onder andere het CPB naar een defensie-index? Zo nee, waarom niet?

- 56 Klopt het dat de inzet van Belgische F-16's in de strijd tegen ISIS duurt tot 1 juli 2017, maar dat Nederland pas vanaf 1 januari 2018 weer F-16's kan inzetten in de strijd tegen ISIS en dat er dus een hiaat van zes maanden ontstaat? (Kamerstuk 27 925, nr. 606). Kunt u aangeven hoe de bondgenoten hebben gereageerd op dit blijk van achterblijven in bondgenootschappelijk solidariteit?
- 57 Welke kosten zijn tot op heden gemaakt voor de militaire bijdrage aan de NAVO-missie Resolute Support?
- 58 In hoeverre betekent de deelname aan de missie in Mali een belemmering voor het herstellen van de (basis)gereedheid van de krijgsmacht voor het optreden tegen reguliere eenheden in een groot conflict?
- 59 Kunt u aangeven wat de reserveringen zijn voor de nog drie lopende maatregelen uit de marinestudie en wanneer deze worden opgeleverd?
- 60 Om welke redenen is er een zoveel grotere bijdrage voor de missie MINUSMA gedaan door de VN?
- 61 Hoe kan het dat het gewenste aantal «operationeel gereede» eenheden slechts een deel van het al beperkte aantal betreft. Mocht een optreden tegen de nieuwe dreigingen nodig zijn, zijn wij er, gelet op de beperkte hoeveelheid OG-eenheden, niet gereed voor? Hoe wordt het aantal (de norm) OG-eenheden bepaald? Wat zijn daarbij de uitgangspunten? (zie ook bijlage 8)
- 62 Hoe vaak exact zijn in 2016 Russische militaire eenheden in het Noordzeegebied begeleid, te water of in de lucht?
- 63 Kunt u met betrekking tot uw stelling dat De Psyops-elementen (PSE) vanwege het ontbreken van het benodigd materieel en een lagere personele vulling niet volledig waren gereed te stellen, aangeven welk materieel het betreft en wanneer dit wel aanwezig kan zijn? Welke maatregelen treft u op het gebied van personele vulling?
- 64 Wat waren de beperkingen van de twee van de drie bataljons Nationale Reserve die weliswaar operationeel gereed waren, maar met beperkingen en wat is er nodig om de gereedheid te verhogen? Hoe en wanneer wordt er een einde gemaakt aan de situatie van verminderde geoefendheid?
- 65 In noot 1 staat dat volgens de AGCDS (Aanwijzing Gereedheid Commandant der Strijdkrachten) eenheden in principe binnen 180 dagen gereed moeten zijn. Voldoet deze norm, gezien de veranderde veiligheidssituatie in de wereld, nog wel?
- 66 Hoe verhoudt zich de conclusie dat in 2016 nul F-16 jachtvliegtuigen operationeel gereed waren, terwijl de verwachting voor 2016 zes vliegtuigen bedroeg, tot de ambitie om in 2018 de gereedheidsnorm zonder beperkingen te halen?
- 67 Waren er, ondanks het extra budget voor basisgereedheid, in 2016 financiële belemmeringen om de verwachte operationele gereedheid van de F-16 te behalen?
- 68 Is het de verwachting dat de OG-norm voor 2017 wel wordt gehaald voor de F-16's?
- 69 Heeft u plannen om in 2017 de geoefendheid van luchtverkeers- en luchtgevechtsleiders op orde te krijgen, opdat de gereedheidsnorm dit jaar wel wordt gehaald? U wordt verzocht uw beantwoording van een toelichting te voorzien.
- 70 Kunt u een overzicht geven van de ontwikkeling in de uitgaven voor externe inhuur de afgelopen vijf jaar?
- 71 Wat zijn de gevolgen geweest van het niet halen van de OG2016 voor de expeditionaire inzet van de KMar?
- 72 Heeft het niet halen van de investeringsquote in 2016 nog altijd te maken met personele beperkingen? Graag een toelichting.

- 73 Op welk(e) project(en) heeft de kasschuif van € 60 miljoen voor IT betrekking? Naar welk jaar is het budget verschoven?
- 74 Het blijkt dat voor de verwerving van de F-35 het budget € 550 miljoen lager is dan de behoefte. Wat betekent dit voor het aantal te verwerven toestellen als dit verschil blijft bestaan?
- 75 Wat betekent het feit dat het budget voor de verwerving voor de F-35 € 650 miljoen lager is voor het aantal te verwerven toestellen als dit verschil blijft bestaan?
- 76 Kunt u aangeven of er in missies in 2016 problemen zijn geweest met de leveringen van munitie, gezien het feit dat dit op gemiddeld 88% lag?
- 77 Hebben de in bijlage 8 genoemde beperkingen ook invloed op de in de doelstellingsmatrices van de beleidsartikelen operationeel gereed gemelde eenheden?
- 78 Welke beperkingen worden specifiek bedoeld bij de eerste inzetbaarheidsdoelstelling? Anders geformuleerd: wat kan de krijgsmacht binnen deze doelstelling niet wat eigenlijk wel zou moeten?
- 79 Kunt u nader toelichten waarom de materiële gereedheid daalt als er extra onderhoudsinspanningen worden gepleegd aan wapensystemen die zijn ingezet in de grote oefeningen Bison Drawsko en Red Flag?
- 80 Wat betekent het dat de generieke geoefendheid onder druk stond? Betekent dit dat de eenheden onvoldoende waren geoefend voor niet-geplande inzet (bijv. in het kader van de eerste hoofdtaak)? Wat is de relatie hiervan met het gestelde op pagina 142 dat alle beschikbare middelen, weliswaar met beperkingen, kunnen worden ingezet voor de verdediging van het nationaal en bondgenootschappelijk grondgebied?
- 81 Zijn de beperkingen die voortkomen uit de intensieve bewaking van kwetsbare objecten door de KMar inmiddels weggenomen, zodat de KMar zich ook weer volledig kan toelagen op andere taken die nu minder uitvoerbaar waren? U wordt verzocht uw beantwoording van een toelichting te voorzien.